

VII. VLIV REFORMY VEŘEJNÉ SPRÁVY NA HOSPODAŘENÍ ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ

Výsledkem dosud realizované reformy územní veřejné správy je operativnější a efektivnější způsob poskytování veřejných služeb občanům s využitím znalostí krajů a obcí o potřebách občanů žijících na jejich území.

a) Vývoj v letech 2001 a 2002

První etapa reformy územní veřejné správy byla započata v roce 2001 a týkala se pouze krajů. V průběhu procesu její realizace bylo z ústředních orgánů státní správy **na kraje převedeno na výkon správních činností cca 2 644 funkčních míst a cca 2 641 organizací** spolu s příslušným majetkem. Souběžně s tím stát na kraje delegoval i související finanční prostředky.

Během roku 2001 byly výše uvedené převody zřizovatelských funkcí a funkčních míst finančně zabezpečeny dotacemi, **od roku 2002 se kraje staly příjemci daňových příjmů.** Ve smyslu novely zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní) náleží od roku 2002 krajům 3,1 % z celostátního hrubého výnosu z daně z přidané hodnoty, daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a funkčních požitků, daně z příjmů fyzických osob vybírané srážkou podle zvláštní sazby, daně z příjmů právnických osob s výjimkou případů, kdy poplatníkem je kraj a část z výnosu daně z příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti. Kraje dále získávají výnos daně z příjmů právnických osob v případě, kdy jsou jejím poplatníkem.

b) Vývoj v roce 2003

V souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů k 31. 12. 2002 byla v roce 2003 nastartována **druhá etapa reformy územní veřejné správy.** Na základě zákona č.320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů **v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů se realizoval převod výkonu státní správy z okresních úřadů na obce, kraje a resorty.**

Převážná část kompetencí na výkon státní správy v přenesené působnosti byla převedena na 205 nově vymezených obcí s rozšířenou působností

(cca 12 984 funkčních míst), menší část pak na kraje (cca 2 076 funkčních míst) a na další správní úřady (cca 3 990 funkčních míst). Z okresních úřadů, které byly zřizovateli celkem 659 organizací, bylo 551 z jejich celkového počtu převedeno na kraje, 31 obcím a 77 pak ústředním orgánům. V případě krajských úřadů se jedná o přenos působností, které zpravidla nevyžadují přímý osobní kontakt občanů při vyřizování osobních záležitostí.

Tak jako při realizaci první etapy reformy územní veřejné správy, byl s převodem všech kompetencí z okresních úřadů, ať do samostatné nebo přenesené působnosti obcím, krajům a ústředním orgánům, převeden jak movitý majetek, tak i příslušné finanční zdroje. Finanční prostředky na výkon aktivit převedených z okresních úřadů byly zajištěny ve výši, v jaké tyto výdaje dosud realizoval stát prostřednictvím okresních úřadů.

Ke změnám došlo i v případě tzv. magistrátních měst Plzeň, Brno a Ostrava, které podle stávající právní úpravy obsažené v zákoně č.128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších právních předpisů, rovněž do konce roku 2002 vykonávaly působnost okresních úřadů.

V roce 2003 byly kompetence převedené z okresních úřadů na kraje a obce finančně zabezpečeny nikoliv formou zvýšeného podílu na příslušných daňových titulech, ale dotacemi ze státního rozpočtu.

Pro přípravu budov úřadů s rozšířenou působností poskytl státní rozpočet obcím příspěvek rozložený na léta 2002 a 2003. Pokud obce zvolily přiměřené prostory, mohl tento příspěvek pokrýt i veškeré náklady. V případech, kdy obce nestihly dokončit přípravu vlastních prostor, mohou za zvýhodněných podmínek využívat budovy státu, sídla bývalých okresních úřadů (byla zvolena forma bezplatné výpůjčky). Tuto možnost využívají obce v sídlech okresních měst.

Většině samospráv se hned na začátku roku 2003 podařilo zajistit veškerý výkon agend státní správy, pokud se vyskytly problémy, většina z nich měla technicko-organizační charakter, např.výpadky datových sítí, slabá místní telekomunikační síť apod.

c) Předpokládaný vývoj v dalším období

Změna rozpočtového určení daní měla být realizována v roce 2004. Poslaneckou sněmovnou byl však vládní **návrh novely zákona o rozpočtovém určení daní zamítnut** a kraje budou i v roce 2004, stejně jako tomu bylo v roce 2003, příjemci

pouze 3,1 % podílu na výnosech sdílených daní. V návrhu novely citovaného zákona byl zapracován podíl krajů na výnosech sdílených daní ve výši 10,32% a představoval by příjmy krajů v celkové výši cca 40,0 mld Kč. Prostředky, které byly navrhovány pro navýšení daňových příjmů krajů prostřednictvím novely zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, **budou kraje v roce 2004 získávat ve formě dotací**, a to z kapitoly Všeobecná pokladní správa, z rozpočtů ostatních kapitol státního rozpočtu či z rozpočtu Státního fondu dopravní infrastruktury.

Opravy, údržba a investice u silnic II. a III. třídy budou i nadále financovány Státním fondem dopravní infrastruktury. Ve státním rozpočtu na rok 2004 je částka 12,6 mld Kč zahrnuta ve finančním vztahu k rozpočtům krajů (příloha č. 6 k zákonu o státním rozpočtu České republiky). Na financování běžného a investičního rozvoje územních samosprávných celků je v ukazateli „Další prostředky pro územní samosprávné celky“ v kapitole VPS vyčleněna částka 3,8 mld Kč. V rozpočtu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je rozpočtován výdaj na regionální školství, v rozpočtu Ministerstva zemědělství účelová dotace na podporu lesního hospodářství a v rozpočtu Ministerstva kultury finanční prostředky na zajištění funkcí regionálních knihoven a na další výdaje v oblasti kultury.

Vzhledem k neustále rostoucí finanční náročnosti výkonu státní správy v přenesené působnosti, která má negativní dopady na rozpočty územních samosprávných celků, byl pro rok 2004 valorizován příspěvek na výkon státní správy jak pro kraje tak pro obce o 5 %.

Proces převodu činností na územní samosprávné celky ještě nelze považovat za zcela ukončený. Existuje celá řada činností, které by mohly být v budoucnu financovány z daňových příjmů územních samosprávných celků. **Pro jejich převod je však třeba vytvořit v legislativní oblasti předpoklady;** nejen v oblasti zákona o rozpočtovém určení daní nebo zákona o rozpočtových pravidlech, ale zejména v oblasti legislativy, která bude definovat standardy poskytovaných veřejných služeb v daných oblastech. Postupně by mohly za poskytování většiny veřejných služeb plně, a to i z hlediska finančních kompetencí, převzít odpovědnost územní samosprávné celky.

Pro objektivní a kvalifikované zhodnocení dosavadního průběhu reformy veřejné správy a zajištění kvality výkonu přenesených působností státní správy na úřady s rozšířenou působností a na kraje, je zapotřebí větší časový odstup.